

STATISTIKANING TURIZMDA TUTGAN O‘RNI**Po‘latov Sherzodbek Oybek o‘g‘li**

Qo‘qon universiteti o‘qituvchisi

o.sh.pulatov@kokanduni.uz**Ahmedov Jasurbek**

Qo‘qon Universiteti talabasi

ahmedovj991@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada statistikaning turizmdagi o‘rni, turizm statistikasining tarixi, turizm statistikasining asosiy vazifalari, xalqaro statistikaning rivojlanish tarixi, statistikaning O‘zbekistondagi turizmga ta‘siri, O‘rta Osiyo mintaqasining O‘zbekistonga kirib kelish statistikasi, Yevropa mintaqasining O‘zbekistonga kirib kelish statistikasi kiritiladi.

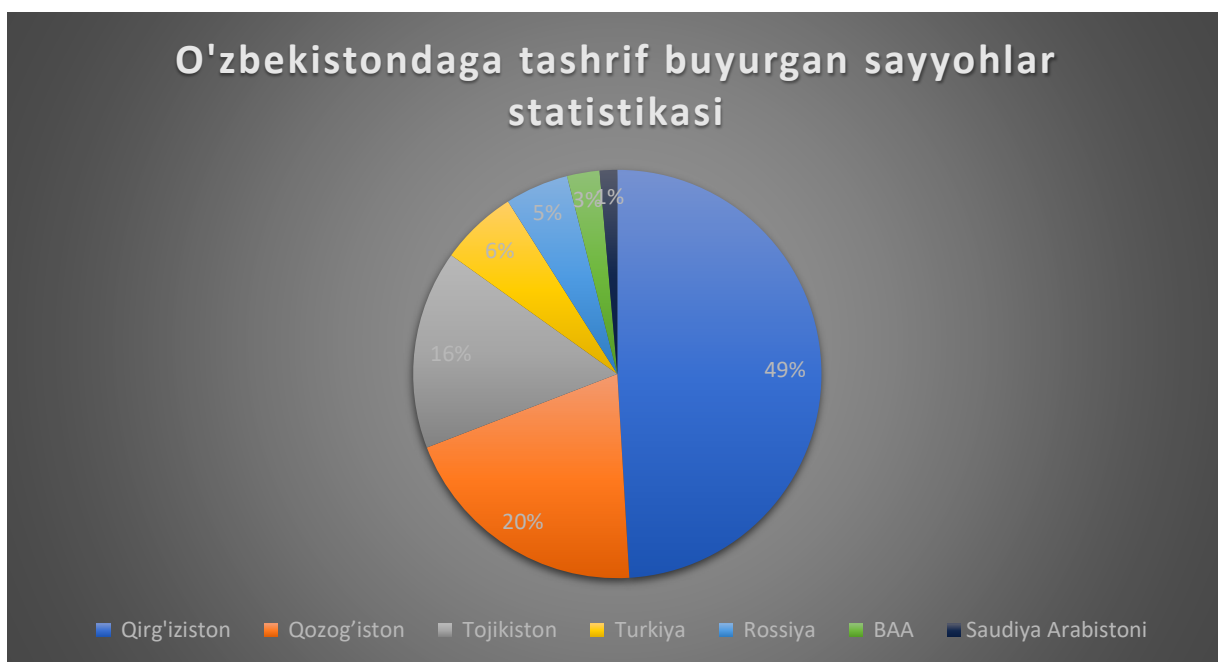
Kalit so‘zlar: Turizm statistikasi, UNWTO, rivojlanish tarixi, BMT, Turizm,

Turizm statistikasini o‘rganishdan oldin eng avvalo statistika tushunchasiga, turizm statistikasining tarixiga, statistika bizlarga nimaga keragligiga ta‘rif berib o‘tsak. Statistika – (Lotincha: status – “Vaziyat”) ma‘lumot yig‘ish, tartiblash, tahlillash, sharhlash degan ma‘noni anglatadi. Turizm statistikasi ijtimoiy-iqtisodiy statistikaning bir tarmog‘i bo‘lib, turizm va turizm industriyasining rivojlanishini o‘rganadi. Turizm statistikasining predmeti turizm industriyasi holati va rivojlanishining miqdoriy tomonini sifat tomoni bilan chambarchas bog‘liq holda o‘rganishdir. Turizm statistikasining asosiy maqsadi dam olish bozorlari bilan chegaralangan va jahon sayyohlik bozorini qamrab oluvchi hodisalarni turizmning turli xususiyatlarining o‘zaro bog‘liqligi bo‘yicha statistik tadqiq qilishdan iborat bo‘lib, bu sohadagi faoliyatni mustaqil tahlil qilish uchun ham, foydalanish uchun ham, turizm bilan bog‘liq to‘lov ko‘rsatkichlarini ishlab chiqish uchun ma‘lumotlar manbai. Turizm statistikasining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat: turistlar oqimi, ularni joylashtirish joylari, sayohatlar xususiyatlari, ulgurji va ulgurji savdolarining statistik kuzatuvini tashkil etish chakana savdo, xalqaro qoidalar va standartlarga mos keladigan yagona ilmiy metodologiyaga asoslangan transport, qurilish, bandlik, moliyaviy vositachilik, turizm bilan bog‘liq daromad va xarajatlar. Turizmda statistika turizm sohasidagi eng keragli vositadir. Sababi sayohatchilar haqidagi ma‘lumotlarni kursatib berishuvchi vositadir.

Masalan: 2022-yil O‘zbekistonga qancha sayyoh kelganligi ma‘lum qilindi. O‘tgan yilning yanvar-dekabr oylarida O‘zbekistonga 5,2 million xorijlik sayohatchi tashrif buyurgan, deya ma‘lum qildi Statistika agentligi. Bu ko‘rsatkich 2021 yil bilan solishtirganda 3,4 millionga oshgan. Biroq pandemiyadan avvalgi 2019 yil bilan qiyoslaganda 1,5 millionga kamaygan. O‘zbekistonga eng ko‘p sayyoh (1,5 mln kishi) Qozog‘istondan kelgan. Keyingi o‘rinlarni Tojikiston, Qirg‘iziston, Rossiya hamda Turkiya davlatlari egalladi. Bundan tashqari, o‘lkamizga Janubiy Koreya, Germaniya, Hindiston, AQSh, Fransiya, Buyuk Britaniya, Italiya va Ispaniyadan 8 mingdan ortiq sayyoh tashrifi qayd etilgan. E‘tiborlisi, 2022 yilning sentabrda Rossiyada armiyaga safarbarlik e‘lon qilinganidan so‘ng O‘zbekistonga ushbu davlat fuqarolarining kelishi ko‘paygandi.

Raqamlarga ko‘ra, yil davomida 567,7 ming nafar rossiyalik mamlakatimizga kelgan. Mamlakatimizga 2020 yilda 1 504 000, 2019 yili esa 6 784 500 nafar sayyoh tashrif buyurgan. 2020 hamda 2021 yillarda turistlar oqimi kam bo‘lgani koronavirus pandemiyasi bilan bog‘liq. Hozirda bu 2022-yil O‘zbekistonga tashrif buyurgan sayyohlarning statistiik ma‘lumoti holos. Ammo qaysi davlatda qancha odam kelgani ma‘lum emas. Buni bilishlik uchun bizga statistikaning ro‘li katta ahamiyatga ega. O‘zbekistonliklar 2022 yilda eng ko‘p qaysi davlatlarga sayohat qilgani haqida ma‘lumot berdi.

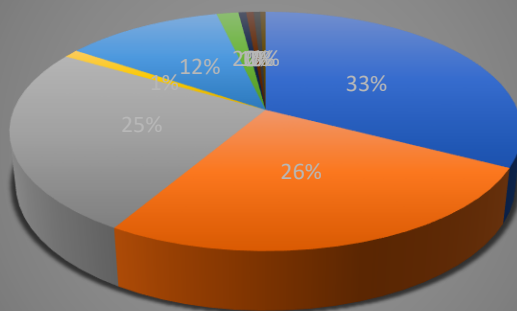
1. Qirg‘iziston – 2 446,9 ming
2. Qozog‘iston – 1001,3 ming
3. Tojikiston – 785,0 ming
4. Turkiya – 305,9 ming
5. Rossiya – 250,7 ming
6. BAA – 128,3 ming
7. Saudiya Arabistoni – 69,4 ming

Bu bir necha davlatlar kesimida turizm statistik ma‘lumotdir. Bu ko‘rsatgan ma‘lumotlarimiz eski yildiki. Endi bo‘sa yangi 2023 yilning ma‘lumotini keltirib utsak.

2023-yilning yanvar-iyul oylarida jami 3,7 mln nafar chet el fuqarosi turistik maqsadlarda O‘zbekistonga tashrif buyurdi. Bu haqda Statistika agentligi axborot xizmati ma‘lum qildi. Bu davr oralig‘ida eng ko‘p tashrif Tojikiston (1 mln 151,4 ming), Qirg‘iziston (912,8 ming) va Qozog‘iston (879 ming nafar)dan bo‘ldi. Sayohat maqsadida Rossiyadan 417,4 ming kishi kelgan bo‘lsa, Turkiyaning ko‘rsatkichi 58 ming nafarni tashkil etdi. Bundan tashqari, Turkmanistondan 39,6 ming nafar, Janubiy Koreyadan 20,2 ming nafar, Hindistondan 20 ming nafar, Xitoydan 17,7 ming nafar, Germaniyadan esa 14,1 ming nafar sayyoh O‘zbekistonga tashrif buyurdi.

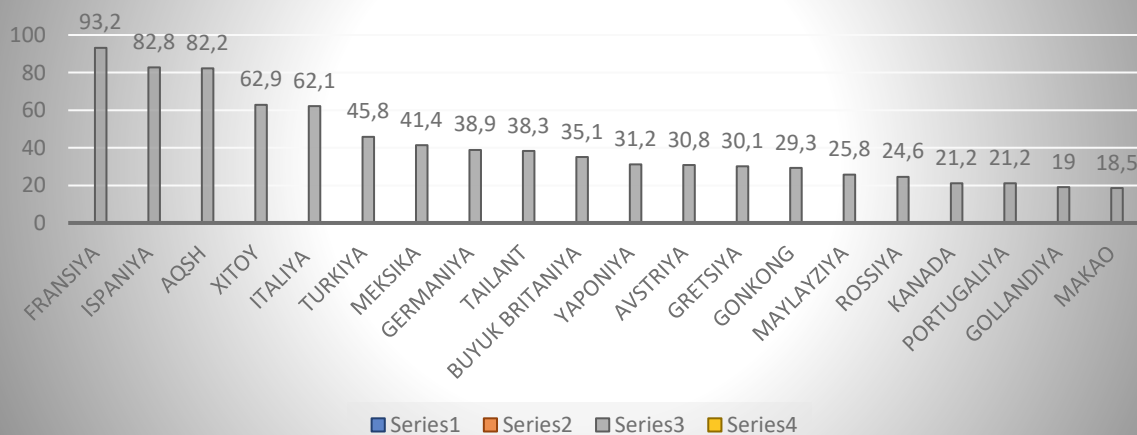
O'zbekistondaga tashrif buyurgan sayyohlar statistikasi

■ Tojikiston
 ■ Qirg'iziston
 ■ Qozog'iston
 ■ Turkmaniston
 ■ Rossiya
■ Turkiya
 ■ Janubiy Koreya
 ■ Hindiston
 ■ Xitoy
 ■ Germaniya

Biz hozir Yevropa mamlakatlaridan Oz'bekistonga kirib keluvchi sayyohlarning statistika ko'rinishdagi holatini ko'rdik. Endi savol kelib chiqadi, Yevropa yoki dunyo mamlakatlariga qancha sayyoh tashrif buyuradi? Keling shu savolga javob topamiz. Dunyoning sayyohlar eng ko'p tashrif buyuradigan davlatlar reytingini sizga havola qilaman.

O'zbekistondaga tashrif buyurgan sayyohlar statistikasi

Ma'na statistikaning turizmdagini o'rni haqida oz bo'lsada tushunchaga ega bo'lin oldik. Turizmning statistikasi yaxshilanishi uchun turizmning boshqa tarmoqlariga ham e'tibor qaratish lozim. Masalan: O'zbekistonda tarixiy-madaniy turizm rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari degna mavzuni oladigan bulsak. Turizm industriyasi jahon xo'jaligining yetakchi tarmoqlaridan biri bo'lib, milliy

iqtisodiyotga yuqori daromad keltiradigan istiqbolli soha hisoblanadi. Turizm dunyo yalpi ichki mahsulotining taxminan 5%ini tashkil etadi, rivojlangan mamlakatlarda deyarli 10% aholi turizm sohasida band. COVID-19 pandemiyasi oqibatida turizm sohasi eng katta talafot ko'rgan tarmoqlardan hisoblanadi. Jahon turizm tashkiloti (UNWTO)ning ma'lumotlariga ko'ra, 2020 yilda

xalqaro turizm 72%ga yoki turizm xizmatlaridan tushumlar 1,1 trillion dollarga kamayib, 1990 yil darajasiga tushib qoldi. Natijada 935 mlrd. dollar miqdorida eksport daromadlari yo‘qotildi. Ma‘lumki, 2020 yil 16 martdan mamlakatimiz tashqi va ichki turistlar uchun yopilgan edi. Oqibatda 1,5 mingdan ortiq turoperator, 1,2 mingta mehmonxona o‘z faoliyatini to‘xtatdi. Bular, gidlar, milliy hunarmandchilik, ziyoratgoh va sihatgohlar, umumiy ovqatlanish, transport va boshqalar bilan qo‘shib hisoblaganda 250 mingdan ortiq aholi daromadiga jiddiy ta‘sir qildi. O‘zbekistonda tarixiy yodgorliklar, ulug‘ ajdodlarimizning yuksak iste‘dodi bilan bunyod etilgan obidalar, muqaddas qadamjolar kabi 7 ming 300 dan ortiq madaniy meros obyektlari mavjud va ularning aksariyati YUNESKO ro‘yxatiga kiritilgan. Shu sababli, keying yillarda davlatimiz tomonidan mazkur yo‘nalishni rivojlantirish bo‘yicha ko‘plab normativhuquqiy hujjatlar qabul qilinmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 6-apreldagi “Turizm, sport va madaniy meros sohalarida davlat boshqaruvi tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to‘g‘risida” gi PF-6199 sonli Farmoni ga binoan Turizm va sport vazirligi huzurida Madaniy meros agentligi tashkil etildi. Moddiy madaniy meros obyektlarini aniqlash, hisobga olish, muhofaza qilish, targ‘ib qilish davlat reyestri, elektron katalogi, davlat kadastrini yuritish, qo‘riqlanadigan tegralarini belgilash hamda sohada davlat nazoratini amalga oshirish kabilar agentlikning asosiy vazifalari sifatida belgilanganligi mamlakatimizda tarixiy-madaniy turizmni yanada rivojlantirishga oid tizimli ilmiy-metodologik tadqiqotlar olib borish muhim. Shunday qilib, tarixiy-madaniy turizmning hozirgi holatini, uni rivojlantirish istiqbollari va milliy iqtisodiyotga ta‘sirini tahlil qilish dolzarbdir. Bunda eng avvalo “tarixiy-madaniy turizm” tushunchasining mazmunini aniqlash lozim.

Adabiyot sharxi:

Ta‘kidlash kerakki, hozirgi pandemiya sharoitida turizm infratuzilmasini tashkil qiluvchi tarmoqlarni inqirozdan saqlab qolish borasida ko‘plab mualliflar o‘rtasida yagona tushuncha mavjud emas. Fikrimizcha bu borada hali olib borilishi kerak bo‘lgan tadqiqotlarning ko‘lami keng bo‘lib, turizm tarmoqlari rivojlanishini ta‘minlashimizda xalqaro tajribalarni ham hisobga olishimiz lozim. Iqtisodiy adabiyotlarda tarixiy-madaniy turizmga oid masalalar qator olimlar tomonidan o‘rganilgan va turlicha ta‘riflar berilgan. Gollandiyalik tadqiqotchi Richard Greg tarixiy-madaniy turizmni “kishilarning o‘z madaniy ehtiyojlarini qondirish uchun yangi ma‘lumotlar va tajriba to‘plash maqsadida odatiy yashash joyidan uzoqda joylashgan madaniy, diqqatga sazovor joylarga borishi” deya ta‘riflaydi. Rossiyalik mutaxassis Y.V. Kolotova tarixiy-madaniy turizmni “mamlakatning barcha imkoniyatlarini o‘z ichiga olgan an‘ana va urf-odatlar, uy xo‘jaligining o‘ziga xos xususiyatlari bilan bog‘langan ijtimoiy-madaniy muhit salohiyati” deya ta‘riflaydi. I.T. Frolova esa tarixiy madaniy turizmga global miqyosda xalqlarni bir-biriga yaqinlashtiruvchi omil va vosita sifatida qarab, rivojlanishi o‘zaro bog‘liq bo‘lgan va bir-birini to‘ldiruvchi uchta:

- 1) madaniyat va madaniy merosga oid bilimlarni boyitish,
- 2) madaniyatni muhofaza qilish va qayta tiklash,
- 3) madaniyatlar muloqoti kabi yo‘nalishlardan iborat deya hisoblaydi.

Boshqacha aytganda, hozirgi vaqtda madaniy turizmning asosiy gumanitar funksiyalari, sifatida quyidagilar qayd etiladi:

- madaniy-ma‘rifiy va ta‘limiy;

- madaniy muhofaza va saqlash;
- aloqalar o‘rnatish va tinchlikparvarlik.

G.Karpov. L.Xorovalar esa tarixiy va madaniy turizmni “kishilarning yangi axborot, tajriba va taassurotlarga ega bo‘lish uchun madaniy diqqatga sazovor joylar, muzeylar va tarixiy joylar, san‘at galereyalari, musiqa va drama teatrlari, konsert maydonchalari, ijrochilik san‘ati, klassik qadriyatlar hamda tarixiy merosni aks ettiruvchi mahalliy aholining an’anaviy dam olish hududlari, innovatsion badiiy ijodiyot uylariga tashrif buyurishi” deb hisoblaydilar. Mamlakatimiz olimlari va tadqiqotchilari I.To‘xliyev, R.Amriddinova, Sh.Ro‘ziyev, O.Xamidov, N. Ibadullayev F.Aziztoyeva, B. Mamatov va boshqalar boshqalarning ilmiy asarlarida turizm sohasini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlariga doir ko‘plab masalalar yoritilgan lekin, tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirishga oid ayrim masalalar yetarlicha o‘rganilmaganligi bois ba‘zi muammolar bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini saqlab qolmoqda. Xususan, N.To‘xliyev: “Turizm (frans. tour – sayr, sayohat) sayyohlik-sayohat (safar) qilish, faol dam olish turlaridan biri. Turizm deganda jismoniy shaxsning doimiy istiqomat joyidan sog‘lomlashtirish, ma‘rifiy, kasbiy amaliy yoki boshqa maqsadlarga borilgan joyda (mamlakatda) haq to‘lanadigan faoliyat bilan shug‘ullanmaydigan holda jo‘nab ketishi tushuniladi” deb hisoblaydi. Tadqiqotchi Sh. Ro‘ziyev tarixiy-madaniy turizmning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirishda yaratiladigan konsepsiyalar, metodlar va turistik faoliyat subyektlarining o‘zaro integratsiyasini amalga oshiruvchi indikativ boshqaruv metodikasini yoritib bergan. Iqtisodchi olim O.H.Xamidovning e‘tirof etishicha “Turizm murakkab, ko‘p qirrali tushuncha bo‘lib, u ... boy va xilma-xil tabiat, madaniy-tarixiy obyektlardan tabiat muhofazasi va ekologik xavfsizlikni ta‘minlash asosida tomosha qilish orqali samarali foydalanish yo‘nalishlarini belgilaydi.”

Asosiy qismi:

Xalqaro turizmni o‘rganish miqdoriy ko‘rsatkichlarga asoslanadi, ular statistik ma‘lumotlarga asoslanadi. Turistik oqimlarni tizimli hisobga olishning boshlanishi 20-asrning birinchi yarmida qo‘yildi. Ma‘lumki, 1929 yilda Avstriyaga 2 millionga yaqin, Shveytsariyaga 1 million 500 ming, Italiyaga 1 milliondan ortiq kishi tashrif buyurgan. Alohida Yevropa mamlakatlarida sayyohlik harakati to‘lqinlari bo‘yicha sayohat statistikasi shakllantirilgan, biroq keyinchalik u hali mustaqil bo‘lmagan. Xalqaro turizm statistikasi rivojlanishining yangi bosqichi 1940-yillarning oxiri 1950-yillarning boshlarida boshlandi. Urushdan keyin Evropa mamlakatlari ko‘plab iqtisodiy muammolarga duch keldi: vayronagarchilik, boshqaruv tartibsizliklari, tovar va xomashyoning qulashi. Vaziyatni barqarorlashtirish bir qator muvofiqlashtirilgan harakatlarni talab qildi. Bunday og‘ir sharoitda qolgan aksariyat mamlakatlar hukumatlari turizmdan umidlari katta edi. Ular u bilan to‘lov balansining faollashishi, moliyaviy muvozanatga erishish va pirovardida uzoq muddatli iqtisodiy o‘sishni bog‘lay boshladilar. O‘sha paytdan boshlab davlat organlari, ishbilarmon doiralar va butun sanoat tarmoqlari xalqaro turizmning iqtisodiyotning boshqa sohalari bilan uzoq muddatli o‘zaro ta‘siri bo‘yicha dasturlarni ishlab chiqishga e‘tiborni kuchaytira boshladilar. Sayohat va umuman turizmni hisobga olish, prognozlash va rejalashtirishga shoshilinch ehtiyoj bor edi. Xalqaro turizm ko‘rsatkichlarini aniqlash va hisobga olishning hozirgi kunga qadar qo‘llanilgan usullari o‘z ahamiyatini yo‘qota boshladi. Barcha mamlakatlar uchun turizm ko‘rsatkichlarini olish va hisoblashning yagona usullari mavjud emas

edi, bu esa milliy, mintaqaviy va jahon miqyosida turizm statistikasini umumlashtirishga jiddiy to‘siqlar tug‘dirdi. Xalqaro turizm statistikasini hisobga olishning yagona tizimi va usullarini ishlab chiqish ham davlat, ham xususiy tuzilmalar uchun dolzarb ehtiyojga aylandi. Xalqaro turizm terminologiyasining rivojlanishidagi dastlabki qadamlar 1937 yildayoq qo‘yilgan. Keyin Millatlar Ligasi Kengashi "xalqaro turist" atamasini statistik hisobda qo‘llashni tavsiya qildi, uning ta‘rifi Xalqaro rasmiy turistik tashkilotlar ittifoqi (UNWTO) tomonidan Dublinda bo‘lib o‘tgan yig‘ilishda o‘zgartirildi 1950 va 1953 yilda BMT Statistik komissiyasi tomonidan tasdiqlangan. XX asrning 60-yillarida. G‘arbning sanoati rivojlangan mamlakatlari hukumatlari va xalqaro tashkilotlarning e‘tibori vaziyatga qaratildi. 1960 yilda BMT Bosh Assambleyasi mustamlaka mamlakatlari va xalqlariga mustaqillik berish to‘g‘risidagi deklaratsiyani qabul qildi va o‘n yillikni "Taraqqiyot o‘n yilligi" deb e‘lon qildi. Uchinchi dunyo mamlakatlari uchun maslahatchilar ishlab chiqilgan maxsus dasturlar iqtisodiy qoloqlikni bartaraf etish, bunda turizmga alohida o‘rin berildi. 1963 yilda Rimda bo‘lib o‘tgan BMTning xalqaro sayohat va turizm bo‘yicha konferensiyasi statistikada "mehmon", "turist", "turist" kabi atamalardan foydalanishni tavsiya qildi. Keyinchalik, 1978 yilda BMT Statistika Komissiyasi xalqaro turizm statistikasi bo‘yicha vaqtinchalik direktivani qabul qildi. Shunday qilib, 1937-1980 yillar davrlarida xalqaro tizim turizm statistikasi yangi terminologiya va tasnifning joriy etilishi bilan tavsiflanadi, ammo bu tizim boshqa statistik tizimlar bilan uyg‘unlashtirilmagan. XX asrning 80-yillarida jahon hamjamiyati, turizmning ahamiyatini va uning boshqa ijtimoiy tarkibiy qismlar bilan aloqasini to‘liq anglay boshladi. Shu sababli, UNWTO BMT Kotibiyatining Statistika bo‘limi bilan hamkorlikda ikki yo‘nalishda statistik tadqiqotlar olib bordi:

1) turizm sohasida qo‘llaniladigan terminologiya va tasnifni boshqa milliy va xalqaro statistika tizimlari bilan uyg‘unlashtirish maqsadida o‘zgartirishlar kiritish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish.

2) turizm ma‘lumotlarini milliy hisob tizimining tahliliy tuzilmasi bilan birlashtirish.

UNWTO Bosh Assambleyasining 5-sessiyasida (Dehli, 1983 yil) turizmni tavsiflash uchun ishlatilishi mumkin bo‘lgan ko‘rsatkichlar o‘sha paytda mavjud bo‘lgan milliy hisob bo‘yicha tavsiyalar kontekstida muhokama qilindi. "Iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari bilan o‘lchash va solishtirishning yagona va kompleks vositasi"ni yaratish muhimligi ta‘kidlandi. Mazkur sessiya hujjatlari hanuzgacha turizm sohasidagi konsepsiyalar va statistik tizimlarni uyg‘unlashtirish sohasidagi UNWTO faoliyati uchun asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Vaqt o‘tishi bilan xalqaro turizmning statistik hisobi kontsepsiyasi 1991 yilda Ottavada (Kanada) bo‘lib o‘tgan sayohat va turizm statistikasi bo‘yicha xalqaro konferentsiya, BMT Statistik komissiyasi, shuningdek, bir qator boshqa xalqaro konferentsiya tavsiyalari bilan to‘ldirildi. Natijada xalqaro turizm statistikasining ishchi konsepsiyasini, shuningdek, turizm tushunchalari, ta‘riflari va tasniflarining izchil tizimini ishlab chiqish mumkin bo‘ldi. Xususan, ichki va xalqaro turizm uchun statistik atamalar, shuningdek, turizm faoliyati tasnifi taklif qilingan bo‘lib, bu ularni xalqaro statistikaning boshqa parametrlari bilan solishtirish imkonini beradi. Bundan tashqari, ushbu konsepsiya asosida milliy hisob tizimiga mos keladigan turizm axborot tizimini shakllantirish, turizmda yordamchi hisobni joriy etish boshlandi.

O‘zbekistonda UNWTO standartlari bo‘yicha hududiy turizm statistikasi shakllantirila boshlandi. Butunjahon sayyohlik tashkiloti (United Nations World Tourism Organization - UNWTO) standartlari bo‘yicha O‘zbekiston hududiy turizm statistikasini shakllantirish metodologiyasini ishlab chiqishga start berildi. Turizmni rivojlantirish davlat qo‘mitasi Prezidentning 2019 yil 5 yanvardagi 5611-sonli farmoni bilan tasdiqlangan "2019-2025 yillarda Turizmni rivojlantirish konsepsiyasi" ijrosini ta'minlash maqsadida UNWTO standartlari bo‘yicha hududiy turizm statistikasini shakllantirish metodologiyasini ishlab chiqishni boshladi. Mazkur metodologiya hududlar bo‘yicha dastlabki statistika ma'lumotlarini yig‘ish, turistik bozor sub'yektlari hamda sayyohlik xizmatlari iste'molchilarining ijtimoiy so‘rovnomalari uchun statistik shakl va savollarni ishlab chiqishga asoslangan. 11-16 mart kunlari Samarqand shahrida joylashgan Iqtisodiyot va servis instituti hamda "Ipak yo‘li" Xalqaro turizm universiteti o‘qituvchi va talabalari ishtirokida so‘rovnoma o‘tkazildi. Bu jarayonga 10 ga yaqin o‘qituvchi va shu oliygohlarning 700 ga yaqin talabalari ham jalb etilgan bo‘lib, ular kelgusida har oy ma'lumotlarini yig‘ishi va turizm sohasidagi statistikani tahlil qilishi mumkin bo‘ladi. Samarqand viloyati sayyohlik obektlarining o‘ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, Registon maydoni, Amir Temur maqbarasi, Bibixonim, Mirzo Ulug‘bek rasadxonasi, Imom al-Buxoriy maqbarasi kabi sayyohlik obektlarida so‘rov o‘tkazildi. Ma'lumotlarni muntazam to‘plash sayyohlar oqimining mavsumiy xususiyatlarini inobatga olish, sayyohlarda mavjud bo‘lgan xohish va muammolarni o‘z vaqtida aniqlash, hududlarning iqtisodiy va ijtimoiy hayotidagi turli sohalarga turizmning ta'sirini tahlil qilish imkonini beradi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Turizm statistika bilan chanbarchas bog‘liq. Har bir Turizmda qilayotkan yangiliklar, harakatlar statistika asosida qilinadi. Ma'na yaqinda Turizmga bog'laydigan bulsak. 21.02.2024 sanada Xalqaro Gidlar kuni bulib utdi. U tadbirda Turizm vaziri O'zbekistonga sezon bumagan payiti chet davlatdagi turistlar urta hisobda eng 4 kun qolishar ekan. Turizm vaziri shunga qarab barcha Turizmchilarga yechim topishni topshirib sifadida berdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Po‘latov, S., & Farmonov, I. (2023). The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.
2. Hududiy statistika tizimini shakllantirishga doir loyihaga start berildi.
<https://uzbektourism.uz/news/view?id=180>
3. Xalqaro turizm statistikasining rivojlanish tarixi.
4. <https://dompelican.ru/uz/statistika-turizma-razdel-ii-organizacionnye-osnovy-turizma-ezhegodnik/>
5. Statistika agentligi Mabuot hizmati rahbarining rasmiy kanali.
6. https://t.me/statistika_rasmiy.
7. Dodge, Y. (2006) The Oxford Dictionary of Statistical Terms, OUP. ISBN 0-19-920613-9
8. 2.↑ The Free Online Dictionary
9. 6/2021 (№ 00056) <http://iqtisodiyot.tsue.uz>